

ficateurs de son temps. A la fin est ajouté un petit poème élégiaque, qui fut présenté à la table du même prince. Il roule sur le mystère de Noël, et ne contient d'ailleurs aucune beauté poétique.

Canisius est le premier qui ait tiré de l'obscurité ces deux pièces de la muse de Vippon. Elles sont placées au second volume de ses *Lectiones antiquæ*. d'où elles ont été transportées au IIIe volume de la nouvelle édition du même recueil par M. Basnage, qui y a fait quelques légères observations.

3° A la fin de l'Histoire de l'empereur Conrad, l'auteur a ajouté un chant lugubre sur la mort de ce prince. En parlant de celui qui l'avait fait, il ne le désigne que par ces termes *quidam de nostris*. Mais il n'est autre que Vippon lui-même, qui se sert de la même expression pour désigner l'auteur du *Tétralogue* ou panégyrique du roi Henri. Il en rapporte à cette occasion deux vers, qui se lisent un peu différemment dans le corps du poème; ce qui porte à juger qu'il le retoucha dans une seconde édition qui suivit son Histoire de Conrad le Salique. Vippon présenta ce chant lugubre au roi Henri lorsqu'il était à Constance. La pièce contient neuf

strophes chacune de dix petits vers rimés. Mais l'éditeur, en la faisant imprimer, joint deux vers ensemble dans la même ligne, de sorte qu'au premier coup d'œil on les prendrait pour de grands vers, et les strophes pour n'en contenir que cinq.

4° M. Fabricius, tout à la fin du IIIe livre de sa Bibliothèque latine du moyen âge, a publié un recueil de Proverbes que le prêtre Vippon dédia à Henri, fils de l'empereur Conrad, comme porte le titre. Ce sont de courtes sentences choisies, qui tendent à former les bonnes mœurs, et que l'auteur a exprimées en cent cinquante espèces de petits distiques rimés, mais sans aucune mesure uniforme. Les vingt-cinq derniers roulent par autant d'antithèses sur les vices et les vertus, dont le caractère de chacune est assez bien représenté. L'écrit est ingénieux et fort instructif.

5° Nous apprenons de Vippon même qu'il avait encore composé un autre poème de cent vers sur la rigueur extrême du froid qu'il fit en 1033, lorsque Conrad, à qui il le présenta, était occupé à reconquérir, en Bourgogne, les places dont Eudes, comte de Champagne, s'était emparé. Ce poème est perdu.

VITA CHUNRADI SALICI

IMPERATORIS

Auctore Wippone presbytero

(Apud Pistorium, *Rerum Germanicarum vet. Script.*, tom. I, pag. 421.)

WIPPONIS EPISTOLA

AD REGEM HENRICUM, CHUNRADI IMPERATORIS FILIUM

Gloriosissimo imperatori HENRICO tertio regi ad pacem et bellum idoneo, WIPPO Dei gratia presbyter, servus regaliū servorum, hujus orbis Domino dominantium.

Vitam illustrem et inclyta gesta Chunradi imperatoris patris tui, domine imperator, scribere oportunum existimavi, ne lucerna lateat sub modio, ne solis radius sit in nubilo, ne virtus memorialis obducatur oblivionis rubigine. Gesta enim illius nisi præclara et valde lucida præcederent, a sequenti nimio splendore tuarum virtutum viderentur aliquatenus obscurari. Mihi autem servulo tuo is animus est, si Deus annueret, utriusque acta referre, quæ acciderunt me superstite, ita inter nos distinguendo, ut in alterum remp. utpote Romanum imperium salubriter incidisse, alterum eandem rationabiliter sanavisse veraciter dicam. Quod si hinc plus vel minus, vel aliter quam se integritas rerum habet, scribo vel dixero, non erit culpa scri-

bentis sed narrantis, quoniam cum plurimum tempus infirmavi, non potui in capella senioris mei Chunradi frequenter adesse. De his autem quæ ipse vidi et ab aliis accepi, fructum a vobis colligere volentibus stylo veritatis innixus propalabo. Et quoniam sunt quædam quæ vivente patre laudabiliter egisti, eadem inter acta patris ponenda censueram. Quæ vero post obitum illius gloriosa feceras per se ordinanda decrevi. Si vero aliqui calumpiantes objiciunt mihi hoc opus supervacaneum esse, cum et alii de eadem re scripserint, licet inde non dum aliquid scriptum vidissem, respondebo: In ore duorum testium stabit omne testimonium; et verba Christi in Evangelio, non per unum solum, sed per quatuor testes idoneos in Ecclesia dilatari. Tibi, summe imperator, hoc opus devoveo, tibi gesta patris represento, ut quoties ipse res clarissimas agere meditaris, prius paternas virtutes velut in speculo, imagineris, et illud in te floreat abundan-

tius quod hæreditasti a patris radicibus, qui ut A tuum diuturnius omnibus illis, favente Deo omnibus cunctos antecessores tuos in quibusdam divinis et potente, merearis obtinere. Vale.
mundanis rebus superasti, ita regnum et imperium

INCIPIT VITA

PROLOGUS.

Rerum labentium fugitivam memoriam litterarum vinculis connectere, et præsertim Christiani imperii laudes inertis silentio non transire, cum et his qui hoc in hac vita bene administrabant, inde quædam perpetuitatis perduret gloria, tum posteris, si æmulari parentes velint, bene vivendi appositæ sit forma, aptum et conveniens esse putavi, quia utile exemplum imitantis animum promptiorem atque firmiorem in rebus agendis reddere solet. Item fit plerumque ut de laude majorum facile noscatur verecundia : et confusio posterorum, si de his saltem non æquaverint, cum gesta eorum, fama docente, laudaverint. Ut enim virtus plerosque vulgares nobilitat, sic nobilitas sine virtutibus multos nobiles degenerat. Præterea videtur non licere de victoriis catholicorum principum tacere, et tyrannorum infidelium triumphos largis vocibus publicare : satis inconsultum est superbum Tarquinium, Tullium et Ancum, patrem Æneam, ferocem Rululum, et hujusmodi quoslibet et scribere et legere; nostros autem Carolos atque tres Ottones, imperatorem Henricum secundum, Chuonradum imperatorem patrem gloriosissimi regis Henrici III, et eundem Henricum regem in Christo triumphantem, omnino negligere. Verendum est modernis scriptoribus vitio torporis apud Deum vilescere : cum primitiva auctoritas veteris Testamenti quæ historias Patrum fructifero labore diligenter exarat, novarum rerum frugem in memoriæ cellario recondi debere præfiguret et doceat. Sic Abraham, Loth fratrualem suum in bello liberasse commemoramus, sic, filios Israel hostes diversos superasse comperimus. Sic David regis prælia, Salomonis consilia, Gedeonis ingenia, Machabæorum pugnas propter scriptorum copiam præ oculis habemus. Veteres enim philosophi diverso modo Reipublicæ consuluerant. Reterebant plerumque somnia probabilia, quibus animos auditorum inducerent in id quod affirmare instituerunt. Interdum ad idem officium fabulosas narrationes honestis rebus et nominibus velatas, cum hujusmodi figmenta nil philosophiæ refragentur, adinvenerunt; sæpe apertis disputationibus rationis fidem faciebant Reipublicæ rectoribus animos humanos æternos esse : et, ut refert Macrobius, Socratem dixisse animam post animas non perire; atque omnes pene philosophi humani studii fructum non cum vita ipsius terminari, sed omnes, qui patriam adjuverint, et legem conservaverint, sempiterno ævo feliciter perfrui, justitiæ vero contemptoribus justis Creatoris judicio pœnam reservari

indubitanter docuerunt. Animam vero humanam immortalem esse, id ex multis rationibus probarunt, tum inde, quod dum corporeis nexibus inclusa, ea libertate utitur, ut modo sidereos recessus, modo terrestre, interdum marina abdita, quæ nunquam corporaliter videbat, vivaci motu cogitationis percurrat; aliquando vigilante; interdum quiescente corpore, plurima futura suo, non alieno visu, colligat, eaque memoria retineat : nebuloso velamine carnis exuta, multo liberius eadem vivacitate perfruat, idque credere, quin potius scire maximo usui fore principibus aiebat, qui sæpe per insolentiam torpescentes, sequentis vitæ commoda minus attendunt. Quamobrem victoribus statuas et monumenta quam amplissima fecerunt antiqui, eorumque acta inscribi debere censuerant, ut illis mortuis honor exstaret, ad perpetuam memoriam posteritatis, quorum animas vivere credebant in perpetuum. Licet ipsi humana tantum sapientia investigarent. immortalitatem animæ, quæ illis necdum a Christo aut promissa vel ostensa fuerat : hinc tamen adducti, et justitiam ipsi colebant, et hanc rectoribus patriæ, scriptis suis diligenter inculcabant. Acta vero Reipublicæ mori simul cum ejus rectoribus arbitrati sunt, nisi quod accidit notaretur : et propter desidiam silendi maximam perniciem fieri, si ex scriptis remanentibus non pateret illud unum quodcumque sequi defunctum cui vivus abibuit studium. Nos autem a quibus sermo veritatis eliminavit torporem taciturnitatis, dicens : Quod in aure vobis in tenebris dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta, cur principibus Christianis et Evangelicæ fidei assertoribus sustinemus negari, quod suis ultro offerant pagani? Si enim nostri catholici reges veræ fidei defensores legem ac pacem Christi, quam nobis per Evangelium suum tradidit, sine periculo erroris, gubernant, qui eorum benefacta scriptis suis manifestabunt, quid aliud quam Evangelium Christi prædicabunt? Quamvis animus scribentis vacillet aggredi arduas res maturo consilio, morali gravitate summaque constantia peractas, et si inepto luxu, vel fieta audacia aut cupiditate flagitiosa fiant, res in quibus cunctis scriptorem oportet versari, et in actis eorum, quos notat, vulganda sunt tam gesta quam omissa, prout facultas ingenii dederit, ex qua re boni ad virtutem incitavorat religio, et commendat intentio, et proderit patriæ, et benedictio conducit posteritati. Quod præterit in promptu est, quidquid autem futurum est, non est in prænotione. Qua de re atque spe adductus hæc scribere volui ad communem uti-

litatem legentium quod audientibus esset jucundum: Nam si quid in his quod inhonestum offeratur, in potestate lectoris ad imitandum erit in propatulo: Quod etiam facio meo propectu, ut qui multis prementibus vitiis corpus, excitante Deo otiositatem velut animæ inimicam his occupatis negotiis vitare valeam. Siquidem cum de publicis gestis paratus sum dicere, præcipue duorum acta regum complector, scilicet Conradi imperatoris atque filii ejus Henrici tertii, quem Heinricum lineam justitiæ cuncti pene prudentiores cognominant. Patris vero gesta, quæ meis temporibus acciderant, prout ipse vidi, aut relatu aliorum didici, calamis pingentibus, ignaris successoribus effigiabo. Acta autem clarissima filii, quoniam adhuc Dei gratia superstes regnat, quandiu vixero congregare non desinam. Quod si hoc acciderit, ut sicut ante regem hanc vitam mihi contingit introire, sic mihi accidat exire, et eo modo opus meum imperfectum deseram, obsecro post me scribentem, ne pudeat illum meis fundamentis parietes suos superponere: ne spernat stylum cadentem: erigere: ne invidet meis cæptis, sicut nollet aliquem invidere suis non finitis. Si enim qui incoepit medium habet, non oportet esse aliquem in hujus operis calce ingratum, qui principium inveniet præparatum. Hæc de præmii compendio proposui: nunc ad gesta imperatoris veniam: sed prius de electione ejus, quam idonea fuerit, pauca edisseram: ut inde probabilius scribere valeam, si prius qui pontifices vel cæteri principes tunc temporis regni præsidio fuerint, commemorabo.

DE CONVENTU PRINCIPUM.

Anno ab incarnatione Domini 1023, imperator Henricus secundus, bene compositis imperii rebus, cum jam post longum laborem maturum fructum pacis metere cœpisset, imperio incolumi, mente sana, corporis correptus est infirmitate: qua invalescente in idus Julii hanc vitam excessit. Cujus corpus de Saxonia ad speliendum ducitur ad locum qui dicitur Pabenberg, ubi ipse bono zelo ac studio fundavit episcopatum omni ecclesiastico apparatu insignem. Ad cujus dedicationem dominum apostolicum, nomine Benedictum, ascivit, cujus auctoritate ut tutandum locum privilegia publica stipulatione confirmavit. Post imperatoris obitum, Respublica, amisso patre, tanquam desolata, in brevi vacillare cœpit: unde cuique optimo metus et sollicitudo, pessimis autem in voto imperium periclitari erat. Verum divina providentia anchoras Ecclesiæ commisit viris pontificalibus, et his gubernatoribus quales ad ducendam patriam sine jactura in portum quietis, eo tempore superesse oportebat. Nam cum imperator sine filiis obiisset, quilibet potentissimus sæcularium principum vi magis quam ingenio nitentur, aut fieri primus, aut quacunque pactione a primo secundus, ex qua re discordia pene totum regnum invasit, adeo ut in plerisque locis cædes, incendia, rapinæ fierent, si non is impetus illustrium

A virorum sufflamine impediretur. Imperatrix vero Chunigunda, quanquam maritali vigore destituta foret, tamen consilio fratrum suorum Theodorici Metensis episcopi et Hetzelonis ducis Bavariæ pro viribus reipublicæ succurrebat, et ad restaurandum imperium aciem ingenii mentisque sollicita consideratione direxit. Res petit ut dicam summorum nomina quædam seu pontificum sive sæcularium principum, qui tunc in regnis vigeant, quorum consiliis consuevit Francia reges eligere, ne ea quæ dicturus sum, quali fortuito videantur fieri, sed ut quod prudentissimorum virorum consulto cernitur actum, utile et honestum atque optimum factum credatur. Eo tempore archiepiscopatum Moguntinensem rexit Aribon, natione Noricus, nobilis et sapiens aptus regalibus consiliis; Coloniensem vero archiepiscopatum Pelegrinus tenuit, consanguineus Aribonis providus et ad id officium idoneus: Trevirensis quoque archiepiscopatum gubernavit Poppo, frater Ernesti ducis, vir pius et humilis, qui eodem tempore filium fratris sui ducem Ernestum cum ducatu Alemanico sub tutela habuit: Metensem episcopatum Theodoricus nobilis, et in virtute strenuus possedit: Argentinæ civitati Werinarius episcopus præfuit, generosus in divinis et sæcularibus officiis studiosus: Wurceburgensi Ecclesiæ insedit Marcelinus [Macelinus] sapiens, et in ecclesiasticis dignitatibus fidelis: Paleobergensem episcopatum Eberhardus rexit primus episcopus illius Ecclesiæ, vir ingenio et moribus Reipublicæ valde necessarius: Constantiensis Ecclesiæ præsul erat C Heimo, vir sapiens in Deo, modestus, et providus ad sæculum; Augustam Vindelicorum regebat episcopus Bruno frater Henrici imperatoris, utilis et clarus ingenio, si fraterno odio quo imperatori oberat non obscuraretur: Juvavensem Ecclesiam, quam vulgari sermone Salzburg dicunt, rexit bonæ memoriæ Guntherus archiepiscopus, frater Eberhardi [al., Eccardi] et Hermanni comitum, mitis et bonus, apud Deum et homines: Radesbonensis Ecclesiæ episcopo erat Burkardus [al., Kebehardus] benevolentiam gratia conspicuus: Frisengensem Ecclesiam regebat Albertus [Agilbertus] episcopus, providus gubernator cleri et populi sui; cum istis multi alii pontifices et abbates ex iisdem regionibus aderant, quos singulos nominare operis fastidium generat. D Saxoniam præsules, quoniam me latuit quid de vita eorum nominibus addicere conveniret, memorare vitavi, quanquam et eos summis rebus adesse, consulere, succurrere procul dubio perceperim. Italiam transeo cujus principes in brevi convenire ad regiam electionem nequiverunt, qui postmodum in urbe Constantiensi cum archiepiscopo Mediolanensi et reliquis principibus occurrentes regi, sui effecti sunt, et ei fidelitatem libenti animo juraverunt. Duces autem supradictis viris contemporanei hi fuerant, Benno dux Saxoniam, Adalbero dux Histriæ, Hetzilo dux Boioariæ, Ernestus dux Alemanniæ, Lutaringorum dux Fridericus, Ribuariorum dux

Gozeo, Cuno Wormatiensis dux Francorum, Udalricus dux Bohemæ; Burgundia enim nondum Romano imperio, ita ut nunc, acclivis fuerat. Quod autem subjecta est modo, trium regum gloriæ ascribitur. Secundus Henricus imperator primum eam subjicere intendit [tentavit,] et bene in hoc studio perseveravit. Deinde Conradus imperator animoso impetu Francos hostiliter ex ea ejecit, belloque eam subjugavit. Ad extremum rex Henricus pius, pacificus, linea justitiæ, bello et pace eandem Burgundiam temperavit cum magnificentia: ubi quæ divina providentia tam pacis quam belli consiliis, conciliis et conventibus quibus interdum ipse interfui, peregit, alias commemorabo. Nunc ad propositum redeo. Ungaria autem quam idem rex Henricus tertius nobili atque admirabili victoria domuit, et post victoriam sapientissimo consilio sibi et successoribus suis stabilivit, prædicto tempore nec audire nos sustinuit.

Supra memorati episcopi et duces cæterique potententes haud aliter periculum minitans melius aut citius evadere rati, summa ope et industria memorabili utebantur ne Respublica diutius sine regente nutaret. Privata consilia et animos singulorum cui quisquam consentiret, cui dissentiret, aut quem sibi dominum optaret, epistolarum et legatorum commoditas conferebat, neque id in vacuum. Nam providentiæ est interius præparare quo foris indiges, et consilium ante opus, semen est sequentis fructus. Frustra enim ab altero auxilium expectas, si ignoras quid desideres. In rebus arduis secreto consulere, paulatim deliberare, velociter facere, bonum exitum habebit. Tandem condita est dies, notatusque locus, sit publicus conventus, qualem me vidisse antea non memini. In quo conventu quid actum sit dignum memoria scribere non differam.

DE ELECTIONE REGIS.

Inter Moguntia: confinia et Wormatiæ locus est amplitudine planitiæ causa multitudinis maximæ receptibilis: ex insularum recessu ad secretas res tractandas tutus et habilis, sed de vocabulo et situ loci plenius dicere topographis relinquo, ego autem ad inceptum redeo. Ibi dum convenissent cuncti primates, et ut ita dicam vires et viscera regni, cis et circa Rhenum castra locabant. Qui, dum Galliam a Germania dirimat, ex parte Germaniæ Saxones cum sibi adjacentibus Sclavis, Franci Orientales, Norici, Alemanni convenere.

De Gallia vero Franci qui supra Rhenum habitant, Ribuarii, Lutharingi, coadunati sunt. Quæritur de re summa, dubitatur de electione incerta: inter spem et metum suspensi, alterna desideria cum invicem cognati, tum inter se familiares diutissime explorabant. Neque enim de mediocri re consulendum fuerat, sed de ea quæ nisi ferventi pectore maximo studio coqueretur, ad perniciem totum corpus regni terminaretur. Et ut proverbii communibus utar, expeditari bene coquere cibum, qui crudus sumptus generat periculum, et, ut aiunt, medicamen-

A in oculis ponendum caute est providendum. Eodem modo cum diu certaretur quis regnare deberet, cumque aliam ætas vel nimis immatura, vel ultra modum protracta, aliam virtus inexplorata, quædam insolentiæ causa manifesta recusaret: inter multos electi pauci sunt, et de paucis admodum duo sequestrati sunt, in quibus examen extremum summorum virorum summa diligentia diu deliberatum in unitatis puncto tandem quievit. Erant duo Chunones quorum unus, quod majoris ætatis esset, major Chuno vocabatur, alter autem junior Chuno dicebatur, ambo in Francia Teutonica nobilissimi ex duobus fratribus nati. Quorum alter Hetzel et alter Chuno dictus est: ipsos vero ab Ottone duce Francorum natos accepimus, cum duobus aliis Brunone et Willelmo; ex quibus Bruno apostolicæ sedis Romanæ Ecclesiæ papa effectus, mutato nomine Gregorius appellatus est. Willelmus, factus Argentanensis Ecclesiæ episcopus, miro modo eam sublimavit. Prædicti duo Chunones, cum essent, ut dictum est, ex parte genitorum nobilissimi, haud secus ex materno genere claruerant. Junioris Chunonis mater Machilda de filia Chonradi regis Burgundiæ [Lombardiæ] nata fuit. Majoris Chunonis mater Adelberta [vel Adelbera, vel Adelheyda] ex nobilissima (gloriosissima) gente Lotharingorum oriunda fuit. Quæ Adelhayta soror erat comitum Gerhardi et Adelberti, qui semper cum regibus et ducibus confligentes, ad extremum causa propinqui sui Conradi regis vix acquiescebant; quorum parentes (ut fertur) de antiquo genere Trojanorum regum venerant, qui sub beato Remigio confessore jugo fidei colla supponebant. In his duobus, id est, in majore Chunone et juniore (minore) diu pendebat reliqua nobilitas, et quanquam majorem Chunonem secretiori consilio et avido desiderio propter virtutem et probitatem illius pene omnes eligerent, tamen propter junioris potentiam, ne pro honoris ambitione desiderant, animum suum ingeniose quisque dissimulabat. Ad extremum vero divina providentia contigit, ut ipsi inter se convenirent quodam pacto in tam dubia re satis convenienti, ut si quem illorum major pars populi laudaret, alter eidem sine mora cederet. Est tunc quod dignum sit dicere qua ratione major Chuno suum prodidit ingenium, non quod ipse desperaret rex fieri, unde jam nutum Dei principum cordibus inspirari (inspiratum) percepit, sed ut cognati animum, quo minus in novis rebus perturbaretur, confirmaret. Hæc igitur præstantissima oratione illum alloquitur: « Rebus prosperis condignum gaudium, nec gravitatis modum excedit, nec quæquam ingratum esse pro acceptis beneficiis sinit, et sicut in adversis damnosa pusillanimitas ad deteriora trahit, sic in secundis honesta jucunditas hominem ad meliora ducit, et parum valet fructus parte felicitatis, qui moderata alacritate non pascit animum laborantis. Hoc modo animi mei vigorem magis gaudiis augeri sentio, quod ex tanta concione consensens parilis omnium nos duos solummodo prævi-

debat, quorum alterum regali fastigio locaret Neque enim æstimare debemus vel nobilitate, vel divitiis propinquos nostros antecedere; aut aliquid nos promeruisse tanta veneratione dignum, verbis, manibus non oportet extollere. Majores nostri gloriam suam factis quam dictis proderet maluerunt, communi vita contentos esse decebit quoslibet inter æquales. Quidquid autem, id est, quod ad aliquid habiliores reliquis putamur, inde grates auctore Deo reddamus. Nobis ergo cogitandum est ne qui aliena consensione digni tanto honore æstimati sumus, proprio et familiari dissidio indigni hac gratia videamur. Stultum est enim aliena potestate pro sua nimium abuti. In omni electione nemini licet de se ipso judicare, licet autem de alio.

Quod si alicui de se liceret, quot regulos, ne reges dicam, videremus. Vota, studia, consensus Francorum, Lotharingorum, Saxonum, Noricorum, Alemannorum qui optimam voluntatem habebant, ad nos conferebant, tanquam ad unius stirpis propaginem, veluti ad unam domum, sicut ad indissolubilem familiaritatem, quos ex tam multis connexos dissolvi posse inimicitis nemo suspicabitur. Concordare decet, quotquot natura ligavit, quæ sibi cognatam jungit amicitiam. Quod si ultro oblata ab aliis aliqua re impediante rejicimus, hoc est, si invicem discordamus, certum est quod populus tunc velit nos deserere, ac tertium quemlibet sibi quærere, et nos non tantum summo honore privabimur sed quod omnibus bonis morte detestabilius est, infamiam ignaviæ incidemus; quasi et tanti regiminis virtutem non possumus sustinere, et alter alterius, quod inter consanguineos magnum nescio esse puto, credere nollet honori. Maximus igitur honor, summa potestas circa nos adhuc versabitur, et ita ad nos pervenit, ut si velimus, in altero nostrum remaneret. Quocirca mihi videtur si in uno de nobis hic honor coadunatus remanserit, ut alter ejusdem honoris participatione ulterius quodammodo non careat: sicut enim in regnum parentes, quamvis cuncti reges non sint, honoris quædam derivatio transfunditur, sic et hi qui conscripti et prænominati ad potestatem fuerint, licet ad hanc non perveniant, tamen honore quodam inde nota penitus non carebunt; non ad suam dignitatem immeriti non exigentur. Præterea si regum cognati propter reges honorantur, cumque omnes erga nos tales esse velint, quales invicem consentanea mente fuerimus, et eo modo proventus alterius ex altero pendeat; qui feliciores nobis esse poterunt, si alter regnabit? alter regnanti, publicam rem, per benevolentiam suam quasi præstabit? Quare cauti simus; alienum propinquo, incertum certo non præferamus; ne hodierna dies huc usque pro tali arbitrio satis læta et jucunda, longi temporis infortunium nobis pariat: sic conceptam tanti populi benignitatem male inter nos tractabimus. Quod ne fiat ex mea parte, omnium cognatorum meorum dilectissime, quid de te sentiam, dicere volo. Si animum populi

A cognovero te velle, te desiderare in dominum et regem, nullo malo ingenio hanc benevolentiam a te revocabo, quin potius te eligam tanto avidius cæteris, quanto me sperabo tibi gratiorem illis. Si autem Deus ad me respexerit, debitam vicem mihi a te rependi non dubito. Ad hæc minor Chuno respondit totam hanc sententiam sibi acceptam fore, sequere illi sicuti cognato charissimo, si eum res summa vocaret, omnem regiam fidelitatem facturum certissime promisit. Inter hæc verba major Chuno pluribus videntibus paululum se acclinans, cognatum osculatus est; quo osculo primum deprehensum est, utrumque illorum alteri acquievisse. Hinc sumpto judicio concordia, consedere principes: populus frequentissimus adstabat:

B Tunc quod quisque diu velatum corde tegebat,
Ferre palam licitum gaudebat tempus adesse.

Archiepiscopus Moguntiensis, cujus sententia ante alios accipienda fuit, rogatus a populo quid sibi videretur, abundantiam corde, hilari voce laudavit et elegit majoris ætatis Chunonem suum in dominum et regem, atque rectorem et defensorem patriæ. Hanc sententiam cæteri archiepiscopi et reliqui sacerdotum ordinum viri indubitanter sequebantur. Junior Chuno paululum eum Lotharingis placitans, statim reversus maximo favore illum ad dominum et regem elegit; quem rex manu apprehendens fecit illum consedere sibi. Tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis sæpissime repetebant: fit clamor populi, omnes unanimiter in regis electione principibus consentiebant; omnes majorem Chunonem desiderabant, in illo persistebant: ipsum cunctis dominantibus nihil hæsitando præposuerunt, eundemque regali potentia dignissimum judicabant: et ut nulla mora consecrationis illius fieret, postulabant, supradicta imperatrix Chunegunda regalia insignia quæ sibi imperator Henricus reliquerat gratanter [non gravate] obtulit, et ad regnandum quantum hujus sexus auctoritatis est, illum corroboravit. Credo quidem huic electioni cælestium virtutum favorem non deesse, cum inter singularis potentia viros tot duces, et marchiones absque invidia, sine controversia is eligeretur, qui licet genere et virtute atque in propriis bonis nemine esset inferior, tamen de republica, ad comparisonem talium virorum parum beneficii et potestatis habuit.

D Quanquam archiepiscopus Coloniensis, et dux Fredericus cum aliis quibusdam Lutheringis causa junioris Chunonis, ut fama fuit, imo hoste pacis, diabolo instigante, impacati discederent; qui tamen cito reversi, ad gratiam regis, propter eos quos communis conditio mortis præoccupavit, quidquid ipse præceperat, gratanter accipere, et archiepiscopus Peligrinus, quasi pro emendatione prioris culpa, impetrabat a rege ut sibi liceret in Ecclesia Coloniensi reginam consecrare. De qua in sequentibus dicturus, nunc ad regem revertar. Vere Dei nutu electus esi in quo ipse providit testimonium quod postea rex accepit ab hominibus. Erat enim

vir magnæ humilitatis, providus consilio, verax in dictis, strenuus in factis, minimum avarus, omnium regum in dando liberalissimus; de cujus moribus postmodum plenius dixerò. Illud tantum [tamen] hic dicendum est, quæ nequaquam potuit remanere ut ille non fieret princeps et maximus, cum maximarum virtutum vigor inerat. Cum enim scriptum sit, gloriam præcedit humilitas, merito præcessit hujus mundi gloriosos, cui regina virtutum adhærebat. Igitur non erat fas alicui in terra militare, quem Deus omnipotens prædestinavit omnibus imperare.

DE CONSECRATIONE REGIS.

Peracta electione regem sequi Moguntiam, ut ibi sacratissimam unctionem acciperet, cum claritate maxima omnes properabant. Ibant gaudentes, clerici psallebant, laici canebant, utrique suo modo: tantas laudes Deum accepisse ad hominibus, una die in loco nondum comperiebam. Si Carolus magnus cum sceptro vivus adesset, non alacrior populus fuisset, nec plus gaudere valeret de tanti viri reditu, quam de istius regis primo accessu. Rex pervenit Moguntiam: ibi honore debito receptus, consecrationem suam omnibus desiderabilem devotus præstolabatur. Ad quem benedicendum in die Nativitatis sanctæ Mariæ, cum archiepiscopus Moguntiensis et omnis clerus solemniter se præpararent, inter sacra officia regie unctionis archiepiscopus hoc ad regem usus est sermone: « Omnis potestas fluitantis sæculi de uno fonte purissime derivatur. Solet autem accidere, ut cum plures rivuli de eodem principio procedant, alio tempore sint turbidi, alio lucidi, fonte capitali in puritate sua permanente; eodem modo quantum humana conditio creatorem et creaturam inter se conferre audet, de Deo rege immortalis et terrenis regibus conjicere volumus. Scriptum est enim: Omnis potestas a Deo est. Is omnipotens rex regum, totius honoris auctor et principium, quando in principes terræ alicujus dignitatis gratiam transfundit, quantum ad naturam principii pura et munda. Cum autem perveniret ad eos qui hanc dignitatem indigne tractaverunt, et eam cum superbia, invidia, libidine, avaritia, ira, impatientia, crudelitate polluerint, sibi et omnibus subjectis, nisi pœnitendo se purgaverint, periculosum potum iniquitatis propinabunt. Oret et intercedat ad Dominum omnis Ecclesia sanctorum, ut dignitas, quæ hodie pura Domino et regi nostro Conrado presenti a Deo præstatur, inviolata quantum hominis est ab eo servetur. Tecum et propter te nobis est sermo, domine rex; Dominus qui te elegit ut esses rex super populum suum, ipse te prius voluit probare, et postmodum regnare: flagellat enim omnem quem recipit: dignabatur corripere quem voluerat recipere; placuit ei humiliare, quem proposuit exaltare. Sic Deus Abraham servum suum tentavit, et tentatam glorificavit; sic David famulum suum Saul regis iram, persecutionem, injurias et latibula deserti, fugam, exilium pati permisit, quem postea regem

A gloriosissimum in Israel fecit: beatus qui suffert tentationem, quoniam hic accipit coronam. Non sine causa te Deus exercuit; fructum sequentem in te dulcificavit; permisit antecessoris tui imperatoris Henrici gratiam perdere, et eandem iterum recipere; ut scias modo his misereri, qui perdunt gratiam tuam: passus es injurias, ut nunc scias misereri sustinentibus injurias: pietas divina voluit te esse sine disciplina, ut post cœlestis magisterium Christianum caperes imperium. Ad summam dignitatem pervenisti, vicarius es Christi. Nemo nisi illius imitator verus est dominator; oportet, ut in hoc solio regni cogites de honore perenni. Magaa felicitas est in mundo regnare, maxima autem, in cœlis triumphare. Cum vero Deus a te multa requirat, hoc potissimum desiderat, ut facias iudicium et justitiam ac pacem patriæ, quæ semper respicit ad te: ut sis defensor Ecclesiarum et clericorum, tutor viduarum et orphanorum: cum his et aliis bonis firmabitur thronus tuus hic et in perpetuum. Et nunc, domine rex, omnis sancta Ecclesia nobiscum rogat gratiam tuam pro his qui contra te hactenus deliquerunt, et offensione aliqua gratiam tuam perdiderunt. Ex quibus est unus, Otto nomine, vir nobilis qui te offendebat, pro illo et reliquis omnibus clementiam tuam oramus, ut illis dimittas pro charitate Dei, qui te hodie in virum alterum mutavit, et numinis sui participem fecit; quatenus ipse tibi eandem vicem pro universis delictis tuis dignetur rependere.» In hoc sermone rex misericordia motus, ingemuit et ultra quam credi possit, effluebat in lacrymis. Deinde, sicut episcopi et duces cum universo populo flagitabant, omnibus quod adversus illum deliquerant, dimisit. Hoc omnis populus gratanter suscipiebat. Omnes manifesta pietate regis præ gaudio plorabant:

Ferreus esset homo, qui plangere non potuisset,
Quod tantas culpas ignovit tanta potestas.

Et quanquam vindicare posset suas injurias, si nunquam rex fieret, tamen pro nulla tantæ potestatis fiducia ad ulciscendum aliquid reservabat. Peractis decentissime divinis officiis, et regali consecratione, rex processit, et sicut de Saul rege legitur, quasi ab humero sursum cunctis altior ibat, et veluti in quamdam habitudinem antea non visam in illo transformatus, cum sacro comitatu, alacri vultu, honesto incessu ad cubiculum rediit. Inde ad mensam regali apparatu receptus, eam diem regie speciei primitivam officiosissime consumpsit.

DE DISPOSITIONE CURIALI ET DE REGINA.

De fidelitate facta regi minus necessarium dicere puto, frequenti usu teste, quod omnes episcopi, duces et reliqui principes, milites primi, milites gregarii, quin ingenui omnes, si alicujus momenti sint, regibus fidem faciunt. Hinc tamen sincerius et libentius jurando omnes subiciebantur, similiter in dispositione curiali, quem rex majorem domus statueret, quos cubiculariorum magistros, quos inferiores et pincernas, et reliquos officarios ordinaret, diu eos

sedendum cum illud breviter dicere possim, A ut dicitis, festinandum est, tanto cautius in opere
ius antecessoris sui ministeria aptius et
ntius provisa memini vel legi. Ad quam
num voluit ingenium Augustensis episcopi
et Wernheri Argentinensis episcopi consi-
etiam Wernherii militis, quem rex longe
am consiliis, audacem bellis, frequenter
veriebatur, superbos omnes dilecta regis
ela prudentia et consilio viguit, cui pater
ianus dux Alemanniæ; mater ejus Kerbir-
uradi regis de Burgundia fuit, cujus pa-
Caroli Magni stirpe processerant; unde
nostris in libello, quem Tetralogum nomi-
stea regi Henrico tertio, cum natalem Do-
rgentina civitate celebraret præsentavit,
duos versus edidit hoc modo :

o post decimam numeratur linea quarta
olo Magno procedit Gisela prudens :

atæ nobilitatis esset et formæ decentissi-
næ extollentiæ fuit, in Dei servitio timorata,
ibus et eleemosynis assidua, et hoc ut se-
luit, attendens illud Evangelicum, ne justia
faceret coram hominibus. Erat enim li-
genii, illustris solertiæ, avida gloriæ, non
odoris amans, feminei laboris patiens. in-
inime profusa, in rebus honestis et utili-
le larga, dives in prædiis, summos honores
are perita. Hæc quorundam hominum in-
sæpe ab inferioribus fumigat ad superio-
iquot dies a consecratione impediabatur.
si illud odium juste an injuste pertulerit,
questione moratur : tamen virilis probitas
vicit, et ex consensu et petitione princi-
secrata, necessaria comes regem sequeba-
de regina interim breviavi, intermissis
gestis, nunc ad eadem revertar.

DE PRIMIS GESTIS CHUONRADI REGIS.

ta indelyti regis Chuonradi stylo revoluto,
sunt dicenda, quæ in ipsa die consecratio-
cerat; quæ licet parva videantur, mysterio
uodam magnifice pollent. Sed quoniam
ublica scribitur, quæ animum lectoris ad
rerum, quam ad figuras verborum atten-
cit, magis videtur congruere, ipsam rem
persequi, quam mysticis rationibus aliquid
e commentari. In ipsa processione regis
runt ante illum, cum singulis querimoniis; D
t colonus Ecclesiæ Moguntiensis, alter pu-
t, et quædam vidua. Dum rex eorum causas
episset, quidam de principibus suis aver-
m dicentes, ne consecrationis suæ aliquam
aceret, et matura divina officia audiret;
s ad episcopos, ut vicarius Christi Chri-
ne respondebat : Si meum est regimini in-
t id viri constantis est nequaquam differre
le fieri valet; rectius mihi videtur facere
beo, quam quid faciendum sit audire ab
mini vos sæpe dixisse non auditores legis,
ores justificari. Si autem ad consecrationem,

ut dicitis, festinandum est, tanto cautius in opere
Dei gressus meos convenit mihi firmare : quanto me
arduæ dignitati cognosco propinquare. Hæc dicens,
in eadem statione moratus, ubi primum occurrerant
illi calamitosi, passibus immotis legem præfecerat
illis. Hinc paululum procedens, venit ante illum
quidam, dicens se expulsum esse patria omnino sine
culpa. Quem rex per brachium apprehendens, su-
per omnes circumstantes attraxit usque ad solium
suum, ibique causam miseri cuidam principum suo-
rum diligenter commendavit. Felix initium regnandi
cernitur esse, ubi plus festinatur ad faciendam le-
gem, quod ad benedicendum regem. Abundantius
erat in rege studium miserationis quam desiderium
consecrationis : per semitam justitiæ incedebat,
quando regium honorem petebat. Poterat dicere
cum Psalmista : *Pes meus stetit in via recta.* Firma-
vit se per gratiæ bonum priusquam conscenderet
judiciale thronum. Timebat præcipitari si non
esset equus in altitudine regali. Satis erat lauda-
bile inter nova gaudia, inter delicias regis mini-
steria, tot pauperum clamores audire, et eorum
causas finire.

Noluit negligere, quod cito potuit regere; renuit
justitiam dilatare, quoniam illud erat regnare.
Distulit suam benedictionem propter regium hono-
rem, scriptum est enim : « Honor regis iudicium
diligit. »

In cunctis rebus nil sic prodesse valebit,

Sicut iudicium regis ad officium.

Ita rex in talibus causis, pro quibus maxime regia
auctoritas interpellari solet, hoc est pro Ecclesia-
rum, viduarum, orphanorum defensione, ad reliqua
regimina sibi ea die viam præparavit.

DE ITINERE REGIS PER REGNA.

Omnia regis itinera, et in quibus locis summas
festivitates Natalis Domini et Paschæ annuatim ce-
lebraret, non nimis necessarium narrare putavi,
excepto quod id dicendum est sicubi fuerat, si quid
insigne et clarum acciderat. Si enim omnia obser-
vare vellem, ante me desererent vires quam mate-
ries. Ad gesta illius clarissima quanto ocius potero
veniam, in quibus tantum gloriæ eminet, ut de mi-
noribus silere nemini fiat ingratum. Collecto regali
comitatu, rex Chonradus primum per regionem Ri-
buariorum, usque ad locum qui dicitur Aquisgrani
palatium pervenit, ubi publicus thronus regalis ab
antiquis regibus, et a Carolo præcipue locatus, totius
regni archisolum habetur. Quo sedens excellentis-
sime rempublicam ordinavit, ibique publice placito
et generali concilio habito, divina et humana jura
utiliter distribuebat : fama ejus vires de virtutibus
sumpsit : hodie quam heri pro tenore pacis præ-
stantior, pro benevolentiae gratia charior, pro
regali comitatu honoratior habitus est omnibus.
Quamquam enim litteras ignoraret, tamen omnem
clerum, cum amabiliter et liberaliter palam, tum
convenienti disciplina secreto prudenter instituit.
Militum vero animos in hoc multum attraxit, quod

antiqua beneficia parentum nemini posterorum auferri sustinuit. Præterea in donariis frequentibus, quibus eos fortia audere coegit sui similem in toto mundo non posse reperiri æstimaverunt. Suspiciosum est relatu, quam munificus fuit, quam jucundus, quam constantis animi, quantum imperterriti, bonis omnibus blandus, malis severus, in cives benignus, in hostes acerbus, in rebus agendis efficax, quam maximo usui foret regno infatigabilis erat: in brevi tantum proficiens ut nemo dubitaret, post Caroli Magni tempora, aliquem regali sede digniorem non vixisse; unde exstat proverbium: Sella Chuonradi habet ascensoria Caroli. De hoc proverbio quidam de nostris in libello quem Gallinarium vocavit, satyra quarta protulit hunc versum:

Chuonradus Caroli premit ascensoria regis
Talibus indiciis nomen seu gloria regis.

Gentium regiones transcendit, marinos fluctus transnavit, passim divulgabatur virtus quæ in exhausto vigore semper emanabat. Reversus rex de Ribuariis ad Saxoniam venit, ibi legem crudelissimam Saxonum, secundum voluntatem eorum, constanti auctoritate reboravit. Deinde a barbaris qui Saxoniam attingunt tributa exigens, omne debitum fiscale recepit. Inde Bajoariam et orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit. Quo transitu, regna pacis fœdere et regia tuitione firmissime cingebat.

QUALITER REX CUM ITALIS PLACITAVIT.

Anno primo regni sui Chuonradus rex diem sanctum Pentecostes in Constantia civitate celebravit; ibi archiepiscopus Mediolanensis Heribertus cum cæteris optimatibus Italicis regi occurrebat; et effectus est suis, fidemque sibi fecit per sacramentorum et obsidum pignus, ut quando veniret cum exercitu ad subjiciendum Italiam, ipse eum reciperet, et cum omnibus suis ad dominum et regem publice laudaret, statimque coronaret. Similiter reliqui Longobardi fecerant propter Ticinenses, qui et alio nomine Papienses vocantur, quorum legati aderant cum muneribus et amicis, molientes ut regem pro offensione civium placarent, quanquam id adispici a rege juxta votum suum nullo modo valerent. In qua autem re offenderint, breviter absolvam. Erat in civitate Papiensi palatium a Theodorico rege quondam miro opere conditum, ac postea ab imperatore Ottone tertio nimis adornatum. Cognito autem obitu imperatoris Heinrici antecessoris Chuonradi regis, ut mos est hominum semper in novis rebus intemperanter se habere, statim Papienses inconsulto ad imbellem aulam ruentes.

Ausibus illicitis fregerunt mœnia regis. totumque palatium usque ad imum fundamenti lapidem eruebant, ne quisquam regum ulterius infra civitatem illam palatium ponere decrevisset. Ex qua audacia diu magna controversia inter regem et Papienses habita est. Dicebant Papienses: Quem offendimus? imperatori nostro fidem et honorem usque ad terminum vitæ suæ servavimus; quo defuncto, cum

A nullum regem haberemus, regis nostri domum destruxisse non jure accusabimur. E contrario rex: Scio, inquit, quod domum regis vestri non destruxistis, cum eo tempore nullum haberetis; sed domum regalem scidisse non valetis inficiari. Si rex periit, regnum remansit, sicut navis remanet cujus gubernator cadit; ædes publicæ fuerant, non privatæ juris erant, alieni non vestri. Alienarum autem rerum invasores regi sunt obnoxii. Ergo vos alienæ rei invasores fuistis, igitur regi obnoxii estis. Hujusmodi verbis pluribus instanter objectis legati frustra tentatam pacem relinquentes abierunt. Reliqui vero Italici amplissimis donis a rege honorati in pace dimissi sunt. Rex vero bene ordinato regno Sueviæ ad castrum Turcicum perrexit ibique quosdam Italicos, qui ad Constantiam non venerant, ad dominium suum recepit. Inde post paucos dies ad Basilicam civitatem pervenit.

QUOD REX CHUONRADUS BASILEÆ EPISCOPUM
CONSTITUIT.

Basilea civitas sita est in quodam triviali confinio, id est, Burgundiæ, Alemanniæ et Franciæ: ipsa vero civitas ad Burgundiam pertinet. Hanc civitatem invenit rex vacuatam episcopo, cujus provisor Adalbero ante tres menses quam rex veniret, migravit a sæculo. Ibi Simoniaca hæresi subito apparuit, et cito evanuit: nam dum rex et regina a quodam clerico nobili viro, nomine Udalrico, qui ibi tunc episcopus effectus est, immensam pecuniam pro episcopatu susciperent. Postea rex penitentia motus, voto se obligavit pro aliquo episcopatu vel abbacia nullam pecuniam amplius accipere, in quo vota pene bene permansit; sed filius ejus tertius, Heinricus, qui postea rex et Augustus effectus est, optime et sine scrupulo patrium votum expiavit; quia in omni vita sua pro omnibus dignitatibus ecclesiasticis unius oboli pretium non dicitur adhuc accepisse. Rex vero Chuonradus colloquio regali habito Basileæ, et terminis Burgundiæ ultra voluntatem Rudolphi ejusdem Burgundiæ regis diligenter præoccupatis, per Rhenum usque Saxoniam pervenit. Quare autem Rudolphi regis memoria breviter dicam. Iste Rudolphus rex Burgundiæ cum in senectute sua regnum molliter tractaret, maximam invidiam apud principes regni sui comparans, secundum Heinricum imperatorem, filium sororis suæ in regnum invitavit, eumque post vitam suam regem Burgundiæ designavit. et principes regni jurare sibi fecit. Ad quam rem commendandam imperator Heinricus infinitam pecuniam sæpe et sæpius consumpsit, sed defuncto imperatore Heinrico, Rudolphus rex promissa sua irrita fieri voluit. Chuonradus autem rex magis augere quam minuire regnum intentus, antecessoris sui labores metere volens, Basileam sibi subjugavit, ut animadverteret, an rex Rudolphus promissa attenderet. Quos postea Gisela regina, filia sororis ipsius regis Rudolphi bene pacificavit.

DE BOLISLAO DUCE SCLAVORUM.

Eodem anno, quem supra notavimus, Bolislaus Sclavigena, dux Bolonorum insignia regalia et regium nomen in injuriam regis Chuonradi sibi aptavit : cujus temeritatem cito mors exinanivit. Filius autem Misico similiter rebellis fratrem suum Ottonem, quoniam regis partibus favebat, in Ruhniam provinciam pepulit. Qualiter vero ejusdem Misiconis protervitatem et cujusdam Udalrici ducis Bohemiae perfidiam rex Chuonradus postea compesceret, in loco suo dicam.

DE INIMICITIA INTER REGEM ET ERNESTUM DUCEM.

Eodem tempore, hoste pacis diabolo suadente, Ernestus dux Alemanniae, Chuono dux Franciae, Fredericus dux Lotharingorum, cum aliis plerisque contra regem Chuonradum consenserunt, et multa molientes, multas munitiones incassum preparantes, nihil nisi calamitatem futuram assecuti sunt : Quos omnes rex Chuonradus parvipendens, iter suum in Italiam cum copiis destinavit. Sed dux Ernestus humiliter iter ejus prosecutus usque Augustam Vindelicam, interventu matris suae reginae et fratris sui Heinrici adhuc parvuli aliorumque principum, multum renuente rege, vix in gratiam ejus receptus est.

QUOD REX CUM EXERCITU IN ITALIAM REDIT.

Anno incarnationis Christi 1026, Chuonradus rex consilio et petitione principum regni filium suum Henricum puerum regem post se designavit, illumque Brunoni Augustensis Ecclesiae episcopo in tutelam commendavit ; et supra dictis hostibus suis insidias per filium, et caeteros fideles suos diligenter opponens, ipse cum exercitu copioso Italiam petere cepit ; in qua expeditione, supra dictus Ernestus dux Alemanniae, aliquantulum regi militans Campidonensem abbatiam, licet contra fas et jus esset, liberam rem nisi liberaliter servire, in beneficium accepit a rege, et ad tutelam patriam honorifice remissa est.

QUOD REX PAPIENSES AFFLIXERIT.

Rex ingressus Italiam per Veronam inter Mediolanum et Papiam, Vercellas venit, ibique sanctum Pascha celebravit. In ipsis diebus paschalibus Leo ejusdem civitatis antistes, vir multum sapiens, mundum cum pace reliquit, cui Hardericus Mediolanensis canonicus successit. Rex vero jam totam partem Italiam planam suae ditioni subjugavit : Papiensem urbem, quoniam valde populosa fuit, subito capere non potuit ; ipsos Papienses in gratiam recipere noluit, quia palatium quod destruxerant in loco ubi prius fuerat reaedificare adhuc renuebant, sed defensores eorum Adelbertum marchionem et Wilhelmum, et caeteros principes in iisdem terminis mirabiliter opprimere cepit ; castrum eorum nomine Urbem desolavit, et plura alia castella et munitiones firmissimas dissipavit. Ea tempestate grande malum factum est in Italia, propter contentiones Papiensium : multae eorum Ecclesiae, in circuitu eam ipsis castellis incensae sunt, et populus, qui

A illuc confugerat, igne et gladio perit ; agri vastati sunt, vineae truncabantur ; exitum et introitum rex prohibebat, navigium abstulit, mercimonia vetuit, et ita per biennium omnes Ticinenses afflixit, donec omnia, quae praecepit, omni dilatione postposita compleverant.

DE SEDITIONE QUAE RAVENNAE FACTA EST.

Eodem tempore rex Chuonradus Ravennam intravit, et cum magna potestate ibi regnavit. Quadam die miseri Ravennates litem cum exercitu regis commovebant, et in multitudine sua confisi, exercitum de civitate expellere conati sunt, et per cujusdam portae angustias eos qui foris erant prohibebant interioribus succurrere. Excito tumultu bellum undique cepit ingravescere. Quidam in domibus hospites suas aggressi sunt ; alii in plateis pugnant, alii portas obsidebant, plures de muris, multi de turribus altis ignavum praelium cum saxis et sudibus commiserunt. E contra Teutonici armis et ingenio reluctantes, factis agminibus ante et retro, Ravennates circumdabant ; et saevientibus gladiis viam ad invicem facientes, eos qui fuerant medii, mortuos aut sauciatos, vel fugientes reliquerunt. Quidam comes nomine Eppo, optimus miles de Bajoaria, cum Panone civitatem exiens, eos qui pontem superstabant subjugavit, et plurimi eorum per illum solum de ponte praecipitati, in aqua necati sunt. Rex vero Chuonradus, sicut erat in cubiculo, hanc seditionem intelligens, arma corripit, equum poscit, et egressus atrium uti vidit Ravennates bello victos ad Ecclesias confugere, et undique latibula quaerere, misertus eorum, quoniam ex utraque parte sui erant, exercitum de persecutione civium revocavit, et ipse in palatium se recepit. Mane autem facto Ravennates qui remanserant, in cilicio et nudis pedibus atque exortis gladiis, ut lex eorum praecipit, victis civibus, ante regem venientes, sicut ipse praecipit, omnibus modis satisfaciebant. Ibi rex Chuonradus maximam munificentiam in quemdam sauciatum Teutonicum more solito ostendit, cui pes cum magna parte supratatum in pugna penitus abscindebatur, cujus ocreas de corio factas rex afferri praecipiens utramque nummis jussit impleri, et supra grabatum sauciati militis juxta illum poni.

REX PROPTER CALOREM IN MONTANA SECESSIT.

D Eo tempore maximus calor Italiam vexabat, ita ut animalia multa et hominum multitudo inde periclitarentur. Rex vero Chuonradus nemini cedens, nisi soli Deo et caloribus aestuis, ultra Atim fluvium propter opaca loca et aeris temperiem in montana secessit, ibique ab archiepiscopo Mediolanensi per duos menses et amplius regalem victum sumptuose habuit. Hinc decedens tempore autumnali, Italiam planam iterum peragrans, habitis consiliis, et regalibus colloquiis in opportunis locis, atque rebelles in vincula mittens, regnum pacificavit, et sic portans usque ad confinium Italiae et Burgundiae pervenit.

QUOD LEGATI RUDOLPHI REGIS AD CHUONRADUM REGEM
IN ITALIAM VENERUNT.

Inchoante anno nativitat^{is} Christi 1027, rex Chuonradus in Ipo regia civitate Natalem Domini celebravit : illuc Rudolphi regis Burgundiæ legati venerunt promittentes illum Romam venturum ad electionem et consecrationem imperatoriam regis Chuonradi : quod rex gratanter accepit, et remissis legatis cum muneribus, ipse Padum transiens ad Romam tendere cœpit. Veniens ad Lucam civitatem, invenit eam sibi adversam cum Reginhero marchione. Ibi rex paululum moratus post paucos dies civitatem et marchionem in deditioem acceperat, omnemque Tusciam sibi breviter subjugavit, sicque triumphando Romanam visitat arcem.

QUOD REX CHUONRADUS ROMÆ IMPERATOR EST
EFFECTUS.

Igitur rex Chuonradus Romam ingressus eodem anno, ut supra, id est, a Nativitate Salvatoris 1027, indictione decima, a papa Joanne et universis Romanis regio honore mirifico receptus est : et in die sancto Paschæ, qui eo anno vii Kal. Aprilis terminabatur, a Romanis ad imperatorem electus, imperialem benedictionem a papa suscepit,

Cæsar et Augustus Romano nomine dictus.

Quin etiam regina Gisela imperatricis consecrationem et nomen ibidem accepit. His itaque peractis, in duorum regum præsentia Rudolphi regis Burgundiæ, et Cnutonis regis Anglorum, divino officio finito, imperator duorum regum medius ad cubiculum suum honorifice ductus est. In ipsis diebus paschalibus inter Romanos et Teutonicos pro vili causa orta est seditio magna. Contendebant duo pro corio bovis : cumque se invicem pugnis cedere cœpissent, totus exercitus imperatoris commotus est : et armati equites et pedites, ex utraque parte convenerunt, ibi interfectus est ex nostra parte quidam juvenis nomine Berrengarius, filius Lutoldi comitis de Alemannia, multum nobilis et bellicosus nimis. Romani diu resistentes ad extremum victi fugerunt, et innumerabiles ex illis perierunt. Imperator vero prædictum juvenem, quoniam sibi dilectus et familiaris fuerat, juxta tumulum Cæsaris Ottonis sepeliri præcepit. Postera die Romani, qui seditionem commoverant, ante imperatorem venientes, nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum torquibus vimineis circa collum, quasi ad suspensionem præparati, ut imperator jussit, satisfaciebant.

QUOD IMPERATOR IN APULIAM VENIT.

Facta igitur pace inter Romanos et Teutonicos imperator in Apuliam processit, et Beneventanum et Capuam, ac reliquas civitates illius regionis seu vi sive voluntaria deditioe sibi subjugavit ; et Normannis, qui de patria sua, nescio qua necessitate compulsi, in Apuliam confluerant, ibi habitare licentiam dedit ; et ad defendendos terminos regni adversus Græcorum versutias, eos principibus suis coadunavit. Cunctis rebus rite et prospere sibi ce-

dentibus, imperator reversus, præteriens Romam, iterum Italiam pertransiit.

DE TYRANNO THASSELGARO.

Eo tempore erat in Italia quidam tyrannus Thasselgart dictus, qui sub tempore Heinrici imperatoris multa facinora commisit in regno : sed per marinos recessus et alias munitiones, quos habuit ultra modum tutas, Cæsaris Heinrici persecutionem evaserat. Erat enim nobilis genere, despicabilis in persona, turpis in moribus, magnus prædator ecclesiarum et viduarum. Hunc imperator Chuonradus diligentissime insequabatur, et insidias sibi ante et retro omnibus modis opposuit. Qui dum a quodam suo castro fugere vellet in aliud, a militibus Cæsaris captus est. Quod dum audiret imperator, cum magna festinantia properabat, ita ut fere centum miliaria Latina intra diem et noctem pertransiret : cogitabat enim, ut more solito, iterum evaderet. Veniente vero imperatore, præsentatus est illi ipse tyrannus. Quem cum videret, fertur dixisse imperator : Nonne es hic ille leo, qui devoravit bestias Italiæ ? Per sanctam crucem Domini, talis leo non comedit amplius de pane meo : et hoc dicens, statim cunctis principibus regni adjudicantibus, præcipit illum in patibulum suspendi. Quo suspensio, per omnem illam provinciam pax et securitas, diu latentes simul emergerunt.

DE CONJURATIONE QUORUNDAM TEUTONICORUM.

Interea morante in Italia imperatore apud Teutonicos, magna invidia, multa consilia, multæ factiones adversus imperatorem incassum eruperant. Ut enim a minoribus incipiam et ad majores perveniam, quidam comes in Suevia, Wolf nominatus, dives in prædiis, potens in armis, et Bruno episcopus Augustensis, invicem confligentes multa mala in prædiis et incendiis fecerunt in regno. Ad extremam prædictus comes ipsam Augustam irrumpens, arrium episcopi despoliavit, et totam civitatem vastavit ; quod postea, cogente imperatore, totum restituit, et episcopo emendavit. Chuno dux Wormatiensis, patruelis imperatoris, nec fidus imperatori, nec tamen multum noxius illi, interim quietus manebat. Fridericus dux Lotharingorum, vitricus prædicti Chunonis imperatori inimicando morte propria præventus est. Ernestus dux Alemanniæ, privignus imperatoris Chuonradi, nuper ab eo beneficiis et muneribus sublimatus, discedens iterum, instigante diabolo, rebellionem moliebatur : et consilio quorundam militum suorum, Alsatiam provinciam vastavit, et castella Hugonis comitis, qui erat consanguineus imperatoris, desolavit. Deinde magno exercitu juvenum collecto, Burgundiam invasit : et ultra castrum Solodurum, quamdam insulam agere et vallo firmare cœpit ; sed Rudolphus rex Burgundionum veritus hostem imperatoris recipere, ab incepto illum prohibuit. Inde reversus supra Turicum quoddam castrum munivit, et Augiensem ecclesiam nec non abbatiam S. Galli nimium distrahendo, non mediocriter damnum patriæ intulit : sic

posthabita lege et justitia usque ad imperatoris A reditum iniquis conatibus insistebat.

UBI DUX ERNESTUS SE DENUO REDDIDIT.

Pace per totam Italiam confirmata, imperator Chuonradus prospero reditu in Alemanniam venit; et in Augusta Vindelica colloquium familiare cum suis fidelibus tenens, de proditoribus patriæ tractare cepit; inde ad oppidum quod Ulma vocatur veniens, colloquium publice conditum illic habuit. Huc dux Ernestus non voto supplice venit, confusus militum multitudine, quos optimos habuit, ut vel secundum libitum cum Cæsare se pacaret, vel inde per potestatem rediret; et habito colloquio cum suis, primum monuit eos fidei sacramentaliter promissæ; dehinc hortabatur eos ne illum desererent, ne honorem suum perderent, non decere eos immemores fore, in historiis patrum, semper Alemannos bonæ fidei et stabilitatis in dominos testimonium habere; et sibi fidi forent, illis præmia posteris eorum gloriam et honorem esse futurum. Talia dicenti duo comites, Fridericus et Anselmus pro cæteris respondebant hoc modo: Nolumus inficiari quin vobis firmiter promitteremus contra omnes, præter eum qui nos vobis dedit: si servi essemus regis et imperatoris nostri, et ab eo juri vestro mancipati, non nobis liceret a vobis separari. Nunc vero cum liberi simul et libertatis nostræ summum defensorem, interea regem et imperatorem nostrum habeamus, ubi illum deserimus, libertatem amittimus, quam nemo bonus, ut ait quidam, nisi cum vita simul amittit. Quod cum ita sit, quidquid honesti et justi a nobis requiritis, in hoc parere volumus vobis: si autem contra hoc vultis, illuc revertemur liberaliter, unde ad vos venimus conditionaliter. His auditis, dux, cum se intellexisset a suis dimitti, sine omni pactione imperatori sese reddidit: quem Cæsar in Saxoniam exsulari fecit super quamdam rupem quæ Gibichenstein dicitur, ut ubi castigatus a rebellionem ulterius desineret.

QUOD REX BURGUNDIÆ IMPERATORI OCCURREBAT
BASILEÆ.

Imperator pertransiens Alemanniam, cunctos qui sibi rebelles fuerant, in deditionem recepit, et munitionem eorum dejecit; et perveniens usque ad Basileam, Rudolphum regem Burgundiæ alloquitur, qui illic sibi occurrebat, extra urbem, juxta vicum qui Mitthena dicitur: et habito familiari colloquio, D imperator regem secum duxit in urbem. Confirmata inter eos pace, Gisela imperatrice hæc omnia meditante, regnoque Burgundiæ imperatori tradito, eodem pacto quemadmodum prius antecessori suo Heinrico imperatori datum fuerat; rex iterum donis ampliatus cum suis reversus est in Burgundiam: imperator vero descendens per Rhenum in Franciam venit, ibique dux Chuono, patruelis ejus, prius rebellis, se reddidit: quem imperator in liberis custodiis aliquantulum castigavit, destructisque munitionibus suis, quas optimas habuit, in gratiam illum recepit, totumque in honorem suum sibi resti-

tuit. Paulo post Adalbero dux Histrianorum, sive Carintanorum, reus majestatis, victus ab imperatore, cum filiis suis exsulatus est, et ducatum ejus iste Chuono ab imperatore suscepit: quem ducatum pater ejusdem Chuononis dudum habuisse perhibetur. Ita dux Chuono fidus et bene militans imperatori et filio suo Heinrico regi, quousque vixerit, permansit.

DE LEGATIONE EPISCOPI ARGENTINENSIS.

Eodem tempore Werinharius Argentinæ civitatis episcopus, ab imperatore legatus Constantinopolim mittitur. Qui dum causa orationis Hierosolymam pergere se fingeret, ut putavimus, judicio Domini, quem fallere nemo valebit, mirabiliter prohibitus est. Nam dum magnum comitatum hominum, majorem quoque mutorum animalium, equorum, boum, ovium, porcorum, multasque delicias sæculares ultra modum secum educeret, perveniens in Ungariam, a rege Stephano contradicta est sibi via, quod eo tempore nulli aratorum accidit. Inde reversus per Bajoariam cum omni comitatu suo pergens Italiam intravit; et multum circa fines Veronæ moratus, tandem cum maximo labore per Venetiam mare Adriaticum ingressus, navigio calamitoso Constantinopolim pervenit: cumque ab imperatore Græcorum honorifice susceptus esset, secumque satis familiariter conversaretur, desiderare cepit ut imperatoris auxilio Hierosolymam adiret: quo desiderio, semper aliqua re interdicante, nunquam potiri invaluit. Sequenti vero tempore obiit, et sepultus est in eadem urbe, et episcopatum ejus C Wilhelmus Argentinensis canonicus suscepit. Legationis tamen causam postea imperator Græcorum aureis litteris imperatori Chuonrado rescripsit.

QUOD IMPERATOR FILIUM SUUM HENRICUM REGEM
CONSECRARI FECIT.

Anno Domini 1028, indictione xi, imperator Chuonradus filium suum Heinricum magni ingenii et bonæ indolis puerum ætate xi annorum, principibus regni cum tota multitudine populi id probantibus, a Pelegriano archiepiscopo Coloniensi in regalem apicem apud Aquisgrani palatium sublimari fecerat. Tunc in principali Dominica Paschæ consecratus et coronatus, paschalem lætitiæ multiplicavit. Nam dum in superioribus annis duas coronas, id est, patris et matris suæ mundus veneraretur, nunc tertia D addita.

Spes pacis, quam rex cum Cæsare fecit: præsertim cum is coronatus esset, cujus ætas via diuturna satis digna fuerat. Deinde diversa regna peragrantes, Cæsar per se rex sub tutore et actore Augustensi episcopo Brunone cunctos rebelles domabant et fœdera pacis ubique feliciter firmabant.

DE OBITU EPISCOPI AUGUSTENSIS.

Anno sequenti imperator in Bajoaria Ratisponæ Pascha celebravit: ibi Bruno episcopus Augustensis defunctus est, cujus corpus imperatrix prosecuta, cum filio Heinrico rege ad Augustam sedem suam honorifice sepeliri fecerunt. Nobilis valde fuit ipse

episcopus Bruno. Nam du messet frater Heinrici imperatoris, filius erat marterteræ Gisela imperatricis; soror vero ejusdem episcopi, nupta Stephano regi Ungarorum, causa fuit Christianitatis, primum in gente Pannonica. Episcopatum vero Augustensem Eberhardus suscepit.

QUALITER DUX ERNESTUS DUCATUM ACCEPIT ET STATIM AMISIT.

Anno Domini 1030, imperator Chuonradus apud Ingelnheim Pascha celebravit. Ibi Ernestus supra memoratus dux Alemanniæ, a custodia solutus, ducatum recepit, eo tenore, ut Wehelonem militem suum, qui multis factionibus turbaverat, quasi hostem reipublicæ cum omnibus suis persequeretur, idque se facturum cum sacramento confirmaret. Quod cum rex facere nollet, hostis publicus imperatoris dijudicatus est, et penitus ducatu amisso cum paucis inde recessit. Imperator vero ducatum Alemanniæ Hermanno juniore, fratri ejusdem Ernesti dedit, eumque Warmanno Constantiensi episcopo commendavit. Imperator vero communi consilio omnium principum regni eundem Ernestum et cunctos justitiæ et paci reluctantes ab episcopis excommunicari fecit, eorumque res publicari jussit. Ipsa imperatrix Gisela (quod dictu est mirabile), sed actu laudabile, filium inconsultum sapienti marito postponens, publicam fidem dedit omnibus, quidquid illi accidisset, nullam ultionem, neque malum animum pro hac re se reddituram fore.

QUOD IMPERATOR SUPER UNGAROS CUM EXERCITU VENIT.

Eodem tempore multæ dissentiones inter gentem Pannonicam et Bojarios culpa tamen Bajoariorum factæ sunt, ita ut Stephanus rex Ungarorum multas incursiones et prædas in regno Noricorum, id est, Bajoariorum faceret; unde commotus imperator Chuonradus cum grandi exercitu super Ungaros venit. Rex autem Stephanus minime sufficiens adversus imperatorem, orationibus et jejuniis in universo regno suo indictis, præsidium Domini tantummodo flagitabat. Imperator tam munitum regnum fluvii et silvis intrare non valens, multis tamen prædationibus, incendiis circa terminos regni injuriam suam satis ulciscens, reversus est, volens tempore opportuniore cœpta sua peragere. Sed filius suus rex Heinricus adhuc puerulus Eigelberto Frisingensi episcopo creditus, legatione Stephani regis pacem rogantis accepta, juste et sapienter agens, qui regem injuste injuriatum, ultro petentem gratiam recepit in amicitiam.

QUOD DUX ERNESTUS AUXILIUM PETIT AB ODONE COMITE.

Interea dum hæc agerentur, præfatus Ernestus ducatus dignitate privatus, multa cogitans, multa moliens, qualiter imperatori resisteret, magnos labores in vanum consumpsit. Qui assumpto Vuelhone milite suo cum aliis paucis perrexit in Franciam Latinam ad Odonem comitem propinquum suum; nam mater Odonis et mater Gisela imperatricis fuerant sorores. A quo dum consilium et auxilium

peteret, sive, nollet, sive non auderet, nil solatii contra imperatorem sibi dedit.

QUALITER DUX ERNESTUS PERIIT.

Dux vero Ernestus reversus iterum in Alemanniam venit, ibique in quadam eremo, quæ Nigra Silva dicitur, in locis tutissimis moratus, præda miserabili per aliquod tempus vivebat. Ad extremum dum a militia Cæsaris undique coarctaretur, quidam, qui imperatori favebant, equos quos dux et omnes sui optimos habebant, per insidias in pascuis exceperunt. Dux vero, perditis equis in quibus confidebat, nil pensi plus habens, in tanta perturbatione quid ageret dubitabat; collectis tamen undique qualibuscunque equis quos habere poterat, cum omnibus quos tunc habuit, egressus est silva, secum deliberans melius esse honeste mori, quam turpiter vivere. Cumque pervenissent in saltus silvarum ad illam regionem Alemanniæ quæ Bara dicitur, viderunt castra deserta, quæ priori nocte hostes occupaverant: confestim perceperunt sibi insidias parari. Nam Manegoldus comes, miles imperatoris, de Augensi abbacia magnum beneficium habens ab imperatore, et Warmanno Constantiensi episcopo, qui tunc vice ducis Heremanni Alemanniam gubernabat, præsidio locatus fuerat, ne dux Ernestus prædas aut incendia faceret in regione. Statim dux Ernestus et assecutores sui nimium alacres effecti sunt, existimantes injurias suas cito ulturos fore in hostibus; arreptoque itinere, suos insecutores ins qui ceperunt. Eadem intentione Manegoldus comes, et qui cum illo fuerant, huc et illuc progredientes itinera ducis diligenter observabant. Hac occasione utrinque collata, ita conjuncti sunt, ut se invicem videre et affari possent. Erant autem ex parte Manegoldi multo plures milites quam de parte ducis.

Nec mora, congressi pugnabant acriter omnes ex parte ducis, ira, ferocitate, audacia incitati; ex altera parte pro gloria, pro remuneratione adducti. Hi, qui cum duce fuerant, cum nihil de vita cogitarent, omnes ad interitum properabant. Dux vero cum nemini parceret, in hoc prælio, neminem sibi parcerentem invenit, et a plurimis vulneratus, postremo interfectus, occubuit. Ibi cecidit Wecilo (al. Wehelo) comes, miles ducis, cujus causa hæc omnia acciderant: Adelbertus et Iwerin nobiles viri et alii multi interfecti sunt ibi. Ex altera parte ipse Manegoldus comes, auctor hujus congressionis, cecidit, et alii plures secum. Corpus Ernesti ducis in Constantiam delatum, prius accepta indulgentia a polestate episcopali, pro excommunicatione, in ecclesia S. Maris sepultum est. Corpus Manegoldi in Augia subterraneum est.

Accidit hoc bellum semper miserabile multam, xv Kal. Septemb. Hoc cum nuntiatum esset imperatori, fertur dixisse:

Raro canes rabidi feturam multiplicabunt.

RUDOLPHUS REX BURGUNDIÆ OBIT, ET ODO (al. UDO) REGNUM EJUS INVASIT.

Anno Domini 1032, Rudolphus rex Burgundiæ,

avunculus Giselaë imperatricis, obiit in pace; cujus regnum comes Odo [*al.* Udo] Francigena, filius sororis suæ invasit, et quædam castra munitissima sive civitates, seu dolo, seu bello ceperat: nec se regem ausus est facere, nec tamen regnum voluit dimittere. Referebat quidam illum dixisse sæpe, quod nunquam rex fieri, sed tamen semper magister, esse regis vellet. Eo modo magnam partem Burgundiæ distraxit, licet regnum Burgundiæ Chuonrado imperatori et filio ejus Heinrico regi, a Rodulpho rege, postquam ipse superstes non esset, per jusjurandum confirmatum esset. Sed dum Odo comes hæc in Burgundia faceret, Chuonradus imperator in Slavonia cum armis fecerat. Quid ibi ageret, vel qualiter postea Odonem repulisset de Burgundia, consequenter dicam. Supra dictus Bolislaus dux Bolanorum mortuus, reliquit duos filios, Misiconem et Ottonem. Misico dum fratrem suum Ottonem persequeretur, expulso eum in Russiam. Dum ibi aliquantum tempus miserabiliter viveret, cœpit rogare gratiam imperatoris Chuonradi, ut ipso imperante et juvante restitueretur patriæ suæ. Quod dum imperator facere vellet, decrevit ut ipse cum copiis ex una parte ex altera frater Otto Misiconem aggredierentur. Hunc impetum Misico ferre non valens fugit in Boemiam ad Udalricum ducem, cui tunc temporis imperator iratus fuerat. Sed ille ut sic placaret imperatorem voluit sibi reddere Misiconem: quod pactum sceleratum renuit Cæsar, dicens se nolle inimicum emere ab inimico. Otto restitutus patriæ, et dux factus a Cæsare, dum post aliquod tempus minus caute ageret, a quodam familiari suo clam interfectus est. Tunc Misico omnibus modis quærebat gratiam imperatricis Giselaë et reliquorum principum, ut mereretur redire ad gratiam imperatoris. Cæsar misericordia motus dedit veniam, et divisa provincia Bolanorum in tres partes, Misiconem fecit tetrarcham, reliquas duas duobus aliis commendavit; sic imminuta potestate minor facta est tameritas. Defuncto Misicone Casimirus filius ejus fidei serviebat huc usque imperatoribus nostris.

QUOD IMPERATOR CUM FILIO SUO HENRICO BURGUNDIAM ADIT.

Anno Domini 1033, imperator Chuonradus cum filio suo rege Heinrico Natalem Domini in Argentina civitate celebravit, inde collecto exercitu per Solodorum Burgundiam intravit, et veniens ad Paterniacum monasterium in Purificatione sanctæ Mariæ, a majoribus et minoribus regni, ad regendam Burgundiam electus est, et in ipsa die pro rege coronatus est: deinde quædam castella quæ Odo invaserat, obsedit; sed propter nimiam asperitatem hiemis, quæ tunc fecerat, valde impediebatur. De qua nimietate frigoris quidam de nostris centenos versus fecit, quos imperatori presentavit, in quibus tam mirandæ res dicuntur, quod equi in castris circa castellum Murat, si pedes infixissent terræ per sporem diei aliquid moliti, per noctem ita gelati

constringerentur, ut nequaquam, nisi securibus et sudibus de terra in circuitu gelata evelli potuissent. Quidam vero, qui non habuit adjutorium equum proprium ita hærentem interfecit, et corium de cruribus sursum abstulit, reliquum terræ gelatæ infixum dimisit. Homines quoque multum confundebantur hoc algore: erat enim una facies juvenum et senum: omnes erant die et nocte cani et barbati propter horridum rigorem glaciei, licet plures juvenes et imberbes fuissent ibi; et tamen:

Vix hæc causa fuit, quod Cæsar bella reliquit. Imperator reversus ad Turcicum castrum pervenit; ibi plures Burgundiorum, regina Burgundiæ, jam vidua, et comes Hupertus, et alii, propter insidias Odonis in Burgundia ad imperatorem venire nequiverunt per Italiam pergentes occurrebant sibi: et effecti sui, fide promissa per sacramentum sibi et filio suo Heinrico regi, mirifice donati redierunt.

QUOD IMPERATOR SUPER ODONEM CUM EXERCITU VENIT.

Ejusdem anni æstate imperator cum exercitu suo super Odonem comitem in Gallias Franconum venit, dicens, si Odo in Burgundia res alienas injuste quæreret, de suo proprio juvante Deo, aliquid perdere deberet. Tunc in regno Henrici regis Francorum, in prædiis tamen et beneficiis Odonis tantas devastationes et incendia fecit imperator, ut ipse Odo necessitate compulsus humiliter veniens, quæreret veniam, promittens Burgundiam dimittere; et secundum jussionem illius satisfacere. Sic imperator cum suo honore, et Odonis damno reversus est.

QUALITER IMPERATOR ODONEM EXPULIT DE BURGUNDIA.

Anno Domini 1034, imperator in Bajoaria Ratisbonæ sanctum Pascha celebravit. Hujus anni æstate, dum Odo præfatus promissa non attenderet, sed adhuc quamdam partem Burgundiæ, quam injuste invaserat, obtineret, imperator Chuonradus expeditis Teutonicis et Italia Burgundiam acute adiit: Teutones ex una parte, ex altera archiepiscopus Mediolanensis Heribertus et cæteri Italici, ductu Huperi comitis de Burgundia, usque Rhodanum fluvium convenerunt. Augustus veniens ad Genevensam civitatem, Geroldum principem regionis illius, et archiepiscopum Lugdunensem atque alios quam plures subegit: et reversus castrum Murat cum fortissimis militibus, Odonis munitum obsidens, vi cepit, et quos intus invenerat, captivos duxit. Cæteri fautores Odonis hoc audientes, solo timore Cæsaris fugerunt: quos persecutus Cæsar omnino exterminavit de regno, et acceptis de principibus Burgundiæ multis obsidibus, rediit per Alsatiam ad imperatricem. Nam dum ille in Burgundiam pergeret, imperatrix secuta est eum usque Basileam. Inde reversa ad Argentinam civitatem, expectavit reditum Imperatoris. Eo tempore filia imperatoris Chuonradi et Giselaë imperatricis Mathilda nimis formositate, puella Heinrico regi Francorum desponsata, obiit Wormatiæ, ibique sepulta est.

QUOD REX HEINRICUS SCLAVOS SUBJUGAVIT.

Interea dum hæc, quæ superius dicta sunt, imperator in Burgundia faceret, filius suus Henricus rex, licet in puerilibus annis, non segnius reipublicæ consuluit in Boemia, et in cæteris regionibus Sclavorum: ubi et Udalricum ducem Bœmiæ, et reliquos quam plures Cæsari adversantes, strenue subjugavit, et redeunti patri occurrens, de duplici vitoriâ duplex gaudium populis effecerat. Deinde collectis copiis de Saxonia super eos qui Luttizi[*al.*, Liutizi] vocantur, quique olim semi-Christiani, nunc per apostaticam, nequitiam omnino sunt pagani, imperator venit: ibique conflictum implacabilem mirabiliter diremit. Inter Saxones enim et paganos sicbant ea tempeste multæ dissensiones et incursiones: cumque Cæsar veniret, cepit quærere ex qua parte pax, quæ diu inviolata inter eos fuerat, prius corrumperetur. Dicebant pagani a Saxonibus pacem primitus confundi, id per duellum, si Cæsar præciperet, probari. Contra Saxones ad refellendos paganos similiter singulare certamen, quamvis injuste contenderent, imperatori spondebant. Imperator consulentibus principibus suis, licet non satis caute ageret, hanc rem duello dijudicari inter eos permisit. Statim duo pugiles congressi sunt, uterque a suis electus; Christianus in sola fide, quæ sine operibus justitiæ mortua est, confidens, et non diligenter attendens quod Deus qui veritas est, omnia in vero iudicio disponit, qui solem suum oriri super bonos et malos facit: qui pluit super justos et injustos, audacter pugnare cepit. Paganus autem solam conscientiam veritatis pro qua dimicabat, præ oculis habens, acriter resistebat. Postremo Christianus a pagano vulneratus cecidit. Ex qua re pagani in tantam elationem et audaciam venerunt, ut nisi imperator adesset, continuo irruerent super Christianos; sed imperator ad compescendas incursiones eorum construxit castrum Wirbinam, in quo præsidia militum locabat et principes Saxonie, ut unanimiter resisterent paganis, sacramento et imperiali jussione constringebat, deinde reversus est in Franciam. Sequenti vero anno idem castrum a paganis dolo raptum est, et plures nostrorum, qui in eo erant, ab eis occisi sunt. Hinc commotus imperator, iterum cum copiis usque Albim fluvium venit. Sed cum pagani transitum prohiberent, imperator per aliud vadum fluvii, partem exercitus latenter transmisit: et ita fugalis hostibus, ipse per ripam liberam regionem ingrediens, immensis devastationibus et incendiis ubique, nisi in locis inexpugnabilibus sic humiliavit eos, ut censum ab antiquis imperatoribus propositum, et jam auctum Chuonrado imperatori postea persolverent. Multum enim laboravit Chuonradus imperator prius, et tum in gente Sclavorum: unde quidam de nostris, quoddam breviarium versifice fecit, quod postea imperatori præsentavit. Ibi legitur, qualiter imperator interdum in paludibus usque femora stabat, pugnans ipse, et exhortans milites ut pugnarent; et victis paganis nimis acriter trucidabat eos pro quadam supersti-

tionem illorum nefandissima. Nam fertur, ut quodam tempore effigiem ligneam crucifixi Domini nostri Jesu Christi scelerato ludubrio habuissent pagani, et eam spuarent, atque colaphis cæderent, ad extremum oculos eruebant, manus et pedes truncabant. Hæc ulciscens imperator de captis paganis maximam multitudinem pro una effigie Christi, simili modo, truncavit, et varia morte delevit. Idcirco in eisdem versibus Cæsar ultor fidei vocatur, et Romanis principibus Tito et Vespasiano comparatur, qui in ultionem Domini triginta Judæos pro uno nummo commutaverant, cum Judæi Christum pro totidem denariis vendiderant. Reversus imperator, quidquid obstaculi in regno invenit, imperiose disjecit. Eodem anno Adalbero dux Carantanorum imperatoris gratiam perdens, ducatum amisit, et in exilium missus est.

DE CONJURATIONE ITALORUM.

Item eodem tempore magna et modernis temporibus inaudita confusio facta est Italiæ, propter conjurationes quas fecerat populus contra principes. Conjuraverant enim omnes valvasores Italiæ, et gregarii milites adversus dominos suos, et omnes minores contra majores, ut non paterentur aliquid inultum sibi accidere a dominis suis supra voluntatem ipsorum, dicentes: si imperator eorum nollet venire, ipsi per se legem sibi met facerent. Hoc cum nuntiatum esset imperatori, fertur dixisse: Si Italia modo esurit legem, concedente Deo bene legibus hanc satiabo. Et præparans se anno sequenti, Italiam cum copiis intravit. Interea principes Italici male conceptam conjurationem periculum generare posse scientes, convenerunt simul cum minoribus, et prius exhortationibus et consiliis hoc recens malum destruere conabantur. Cuius hoc non procederet, tentabant bello superare, sed inito prælio, minorum, incredibilis multitudo sola impressione catervarum vicit. Ibi episcopus Astensis indigna statione periit, cæteri fugerunt, et nimium confusi adventum imperatoris ægre expectabant.

QUOD REX HEINRICUS FILIAM CUNITTONIS[*al.*, CHUONONIS] IN CONJUGIUM DUXERIT.

Anno Domini 1036, Henricus rex filius imperatoris, Cunittonis regis Anglorum filiam nomine Chuelindem pro regina consecratam, regalibus nuptiis in conjugium duxit. Eodem anno, ut dictum est, imperator Chuonradus cum filio Henrico rege Italiam intravit cum exercitu, et celebravit Natalem Domini Veronæ, anno Dominicæ incarnationis 1037. Inde ad Mediolanum veniens ab Heriberto archiepiscopo magnifice receptus est in ecclesia sancti Ambrosii. In ipso die (nescimus cujus consilio) pene gravis tumultus factus est populi Mediolanensis, quærentis ab imperatore, si vellet favere conjurationi eorum. Unde commotus imperator, præcepit ut omnes in urbem Papiensem ad generale colloquium venirent. Quod dum factum esset, cunctis reclamantibus, legem fecit imperator. In ipso placito quidam Hugo comes, et alii quam plures Italici appellabant archiepi-

scopum Mediolanensem pro multis causis, quibus A
 eos offenderat. Imperator vero vocato archiepiscopo,
 præcepit ut satisfaceret omnibus. Quod dum archie-
 piscopus renueret, sensit imperator omnem illam
 conjurationem Italiæ ipsius consilio factam esse,
 et mox comprehenso illo retinuit in sua potestate.
 Deinde commendavit eum in custodiam Poponi
 patriarchæ Aquileiensi, et Chunoni duci Caren-
 tanorum, qui ab eis ductus est cum imperatorio
 usque Placentinam civitatem. Quadam nocte quidam
 defamiliaribus archiepiscopi collocavit se, vice ipsius,
 in lecto quo ipse jacere solebat, et superducto
 coopertario latuit, ut ita falleret custodes. Archiepi-
 scopus adducto sibi equo a quodam fugit, et veniens
 Mediolanum, a suis cum magno gaudio susceptus
 est. Deinde quidquid poterat moliri contra impera-
 torem, non prætermisit. Imperator quæque castella
 sibi adversa destruxit, et iniquas conjurationes
 Italiæ, justa lege reducta, exinanivit, et veniens
 Ravennam sanctum Pascha ibi celebravit. Eodem
 anno in Italia tres episcopi Vercellensis, Cremon-
 nensis, Placentinus apud imperatorem accusati
 sunt; quos imperator comprehensos exulari fecit.
 Quæ res displicuit multis, sacerdotes Christi sine
 iudicio damnari. Referebant nobis quidam piissi-
 mum nostrum Henricum regem, filium imperatoris,
 salva reverentia patris, clam detestari præsumptionem
 Cæsaris in archiepiscopum Mediolanensem,
 atque in istos tres: et merito, quia sicut post
 judicialem sententiam depositionis nullus honor
 exhibendus est, sic ante iudicium magna reverentia
 sacerdotibus debetur. Eodem anno præfatus comes
 Odo de Francia in regno imperatoris quædam loca
 invadens a Gozalone duce Lotharingorum et filio
 suo Godefrido, et Gerardo comite atque a militia
 episcopi Metensis, pugna commissa cum illo,
 fugiendo interfectus est, et vexillum ejus Cæsari in
 Italiam allatum, hostem interemptum testabatur. Eo
 tempore imperator Mediolanenses nimium afflixit:
 et quoniam urbem antiquo opere et maxima mul-
 titudine muvitam, capere non poterat, quod in cir-
 cuitu fuerat, igne et gladio consumpsit.

DE MIRACULO QUOD ACCIDIT IN DIE PENTECOSTES.

Eodem tempore cum imperator quoddam castrum
 sancti Ambrosii, quod Curbitum dicitur, juxta Me-
 diolanum obsideret, accidit ibi quod plures pro
 miraculo habuerunt. In Dominica sancta Pentecostes,
 ante horam tertiam, de magna serenitate cæli subito
 fulmina cum tonitruis eruperunt tantæ fortitudinis,
 ut multa pars hominum et equorum periret in
 castris: quidam præ tanto terrore in excessum
 mentis venerunt, ita ut post aliquot menses vix illis
 sensus redierit. Venientes autem, qui extra castra
 fuerant, nec vidisse, nec audisse aliquid tale dice-
 bant. Eo tempore imperator archiepiscopatum Me-
 diolanensem Ambrosio Mediolanensi canonico dedit,
 licet illi ista donatio parum profuisset. Nam cives
 Mediolanenses, quidquid habuit idem Ambrosius in
 illorum territorio, demoliebantur, et suum archi-

episcopum Heribertum usque obitum ejus cum
 honore retinuerunt, sed tamen cum gratia Heinrici
 regis, filii imperatoris, quod plenius in gestis regis,
 si Deus voluerit, exsequar. Eodem tempore papa
 Cremonæ occurrebat imperatori, et honorifice re-
 ceptus, et dimissus, Romam reversus est. Imperator
 disperso exercitu per regiones, ipse ad montuosa loca
 secessit, propter refrigerium, quoniam ea æstate
 magnus calor imminabat.

DE SEDITIONE QUÆ FACTA EST IN PARMA.

Eodem anno hiberno tempore collecto exercitu,
 imperator transcendens Padum ad Parmam civi-
 tatem venit: ibi Natalem Domini celebravit, incho-
 ante anno Dominicæ incarnationis 1038. In ipsa die
 Nativitatis Domini inter Teutonicos et cives Parmenses
 magna seditio orta est, et quidam bene
 valens Chuonradus infertor ciborum imperatoris cum
 aliis interfectus est. Unde commotus exercitus gla-
 diis et igne cives aggreditur, et imperator post
 incendium magnam partem murorum destrui præ-
 cepit, ut eorum præsumptionem non fuisse inultam
 hæc ruina aliis civitatibus indicaret. Deinde impe-
 rator transcendens Apenninum montem, in Apuliam
 tendebat. Imperatrix vero Romam, orandi gratia,
 venit, inde ad imperatorem revertitur. Imperator
 ad terminos imperii sui perveniens, Troiam, Bene-
 ventanum, et Capuam, aliasque civitates Apuliæ,
 lege et justitia stabilivit; dissentiones, quæ erant
 inter Normannos extraneos et indigenas, sola
 jussione sedavit: et cunctis offensionibus de regno
 sublatis, feliciter reversus, Viennam venit. Ibi dis-
 positis obsidionibus et insidiis adversus Mediola-
 nenses, qui adhuc sibi rebelles fuerant, cæterisque
 rebus ad voluntatem suam per regnum compositis,
 patriam reviscere decrevit. Eo tempore propter
 nimium calorem nimia contagio pestilentis exerci-
 tum invasit: neque ætatibus, neque personis
 pepercit. Ibi regina Chunelindis, conjux Heinrici
 regis, xv Kalend. Augusti, quasi in limine vitæ, in-
 gressu mortis, occubuit, relinquens tantummodo
 solam siliolam de rege, quam postea pater Christo
 desponsans in abbatissam consecrari fecit. Filius
 imperatricis Hermannus dux Alemannorum, juvenis
 bonæ indolis, et in rebus bellicis strenuus, eadem
 peste gravatus, inter manus peritissimorum medi-
 corum v Kalend. Augusti, non sine magno imperii
 detrimento, obiit. Eodem mense atque sequenti,
 maxima multitudo exercitus, morbo contacta, periit.
 Corpus reginæ tenerum et delicatum, aromatibus
 conditum, cum rege et imperatrice ductum ad Ger-
 maniam, in præpositura Lutburg sepultum est.
 De duce statutum fuerat, ut in Constantiam civi-
 tatem Alemanniæ duceretur, sed calore nimio ob-
 stante in Tridentino sepelitur.

QUOD IMPERATOR FILIO SUO REGI BURGUNDIAM TRADIDIT.

Eodem anno Stephanus rex Ungarorum obiit,
 relinquens regnum Petro filio sororis suæ. Reversus
 imperator in Bojoariam, ægotantem exercitum

medicinis et consilio resiciebat: et dum omne regnum serenitate pacis invenisset illustratum, ejusdem anni autumnum Burgundiam adiit, et convocatis cunctis principibus regni, generale colloquium habuit eum eis: et diu desuetam atque pene deletam legem tunc primum Burgundiam prælibare fecerat. Transactis tribus diebus, generalis colloquii quarta die, primatibus regni cum universo populo laudantibus, atque rogantibus, imperator filio suo Heinrico regi regnum Burgundiæ tradidit, eique fidelitatem denuo jurare fecit. Quem episcopi cum cæteris principibus in ecclesiam sancti Stephani, quæ pro capella regis Soloduri habetur, deducentes, hymnis et canticis Deum laudabant, populo clamante et dicente quod pax pacem generaret, si rex cum Cesare regnaret. Reversus imperator per Basileam descendens, Franciam orientalem et Saxoniam, atque Frisiam,

Pacem firmando, legem faciendo revisit.

DE OBITU IMPERATORIS.

Anno Domini incarnationis 1039, dum imperator Chuonradus jam in filio suo rege Heinrico regni rem, imperii autem spem bene locatam consideret: cumque pene omnia per regnum ad libitum suum inclinata videret, ipso anno diem sanctum Pentecostes apud Trajectum civitatem Frisiam celebravit, ubi cum sacratissimam venerando magnifice cum filio et imperatrice coronatur procederet ad mensam, medioori dolore correptus est; tamen ne tantæ diei lætitiæ perturbaret, dolorem dissimulavit. Sequenti die, cum morbus lethalis vehementer insisteret, imperatricem cum filio rege ad prandium exire jubet de cubiculo. Interea imperator finem sibi imminere sentiens, sicut in vita sanus, in actu semper constans et strenuus fuit, ita in extremis nihil segnoris fidei permansit: et vocatis episcopis, corpus ei sanguinem Domini, et crucem sanctam cum reliquiis sanctorum apportari fecerat; et erigens se cum lacrymis valde affectuosus, in confessione pura et oratione intenta, sanctorum commu-

nionem ad peccatorum remissionem devotissime accipiens, imperatrici et filio regi Heinrico per fida monita valedicens, ex hac vita migravit xi Nonas Junii, feria ii, indictione vii. Viscera imperatoris apud Trajectum condita sunt, et rex locum sepulture donis et prædii ampliavit. Reliquum corpus ab imperatrice et filio rege, ut optime excogitari poterat, involutum et reconditum usque Agrippinam Coloniam vectum, per cuncta cœnobîa illius civitatis atque Moguntiam seu Wormatiam, sive illorum quæ in medio fuerant, omni populo sequente et orante deportatum, incredibili oratione, et magnis [al. multis] eleemosynis pro redemptione animæ factis, tricesima octava, qua obdormivit, die, in Spira civitate, quam ipse imperator, sicut et postea filius multum sublimavit, honorifice sepultum est. Nam gratiam Chuonrado imperatori Deus addidit, quod non vidimus, neque audivimus tantas lamentationes universorum, tot orationes, tales eleemosynas alicui imperatorum corpore insepulto factas, et sicut percepimus referente episcopo Henrico Lausanensi, cum cæteris Burgundionibus, qui illum de obitu usque sepulturam prosecuti sunt, filius Cesaris; Heinricus rex ad omnes introitus ecclesiarum, et ad extremum ad sepulturam humeros suos corpori patris ultra modum humidi devotione suppositis: et non solum quod filius patri in claritate perfecta, sed quod servus Domino in timore sancto debet, hoc totum rex patri defuncto studiosissime exhibuit. Hæc de imperatoris Chuonradi gestis breviter scripsimus, de quibus, si quidquam intactum omnino dimisimus, hoc inauditum esse a nobis creditur. Si autem aliquid strictius quam rerum magnitudo se extenderet, dictum est, illud propter commoditatem legentis factum esse veraciter attestabimur. Pro quæ quidem de nostris cantilenam lamentationum fecerat, quam postea filio suo Heinrico regi in Constantia civitate presentavit, quas lamentationes hic, quoniam ejusdem operis sunt inserere, non incongruum putavimus.

VERSUS PRO OBITU CONRADI IMPERATORIS.

1. Qui vocem habet serenam,
Hanc proferat cantilenam,
De anno lamentabili
Et damno ineffabili
Luget omnis homo,
Forinsecus et in domo
Suspirat populus Dominum,
Vigilando per somnum,
Rex Deus, vivos tuere,
Et defunctis miserere.
2. Anno quoque millesimo
Nono et trigesimo
A Christi nativitate
Nobilitas ruit late

Et Cæsar caput mundi,
Et cum illo plures summi;
Occubuit imperator.
Chuonradus legis amator.
Rex Deus, vivos tuere,
Et defunctis miserere.

3. Eodem fere [al. vero] tempore.
Occasus fuit gloriæ,
Ruit stella matutina,
Chanelinda regina.
Heu quantum crudelis annus,
Corruerat Herimannus
Filius imperatricis,
Dux timidus [al., timendus] inimicis;